

בשם יהוה

DISSERTATIONIS ACADEMICÆ,
DE

ITINERE
ISRAËLITARUM PER ARABIÆ
DESERTA
ET
ANGELO DUCTORE,

Ex. XIV: v. 19. seqq. &c.
PARS POSTERIOR,
QUAM,

*Indulgentè Ampliſſima Facult. Philoſoph. in Regia
Academia Aboëſi,
PRÆSIDE,*

VIRO AMPLIſſIMO atq; CELEBERRIMO,

**D^N. CAROLO ABRAH.
CLEWBERG,**

L. L. O. O. & Græc. PROFESS. Reg. & Ord.
PRO GRADU

Publicæ Eruditorum cenſuræ ſubjicit

ZACHARIAS COLLIANDER, N.F.

WEXIONIA SMOLANDUS,
Ad Diem XXIX. Maji. Anni MDCCLIV.
Loco horisque ante meridiem ſolitis.

ABOÆ, Impreſſit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc,
Finland, JACOB MERCKELL.

Admodum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,
Dn. Mag. NICOLAO GRÖNQVIST,
Ecclesiarum in Lenhofda & Ekeberga Pastori longe
meritissimo, Patrono, quovis observantiæ ge-
nere honorando, colendo.

Plurimum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,
Dn. Mag. JOHANNI GUMER,
Pastori in Bexeda & Näsby Vigilantissimo,
Fautori Certissimo.

Plurimum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,
Dn. Mag. ERLANDO COLLIANDER,
Regii Gymnasii Wexionensis Adjuncto Laudatissimo.

Plurimum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,
Dn. Mag. ANDRÆ COLLIANDER,
Vicario Conrectori Scholæ Trivialis Wexionensis Dex-
terrismo.

Fratribus meis ut optimis; ita & omni honoris cultu
perpetim prosequendis.

Vobis Patrone, Fautor, Fratres, Aestimatisissimi, Dile-
ctissimi hæc pagellas in monumentum pietatis gratiq;
animi signum, ob plurima in se collata beneficia, cum o-
mni felicitatis & prosperitatis voto, offert atque con-
secrat

Admod. Plur. Rev. Præclariss. Nominum Vestrorum.

Cultor observantissimus,
ZACHARIAS COLLIANDER,

§. XII.

Tineris, per Arabiae deserta ab
Israëlitis instituti, difficultate in
superioribus exposita, ad ipsum
viæ ducem considerandum pro-
gredimur. Js, loco in fronte
dissert. nostræ citato aliisque
Num: XX: 16. Ex: XXIII. 20.
21. מלאך האלהים adpellatur.

Hebræis olim usu recepta jam vero deperdita radix
מלאך, Æthiopibus superstes, notat, *legavit, nuntium*
misi: apud Arabes etiam in IV conjugatione מלאך
eadem significatione frequentatur. Hinc descendit o-
mnibus tribus hisce lingvis familiaris vox מלאך, vi
formæ suæ *nunciatorem* significans. Sed cum Ebræis
præterea in specie modo hominibus, modo An-
gelis, cum creatis tum increato, in Cod. S. tribua-
tur, quo sensu hoc loco sumi debeat, disquiritur.
Judæi veteres in Sanhedrin, Tract. Talmudico, (a)
nec non Doctores a R. S. Jarchio laudati, ad Ex.
XXIII: 20. 21, intellexerunt Angelum מטטרון Me-

atron, cuius nomen est, sicut nomen Domini sui. Nam *יְהוָה* Gematrice supputatum, idem valet quod *יְהוָה*. His ad stipulatur Elias Levita in *Thifbi* & voce *Metatron*, Angelum illum præterea *מֶטַטְרוֹן* principem facierum, adpellant. *Metatron*, ait, princeps facierum. Dicunt Rabbini, Angelum esse, qui semper videat faciem Regis excelsi, de quo dictum sit illud in Ex. c. XXIII. Quoniam nomen meum intra ipsum est. Et quod simile nomen habeat cum Domino suo (b). Consentiunt Patres Ecclesiæ, pietate & auctoritate venerabiles, Justinus Martyr, Irenæus, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Achanasius, Hilarius, Ambrosius & plures alii. Hi enim omnes recte Angelum heic intelligunt increatum, ipsum nempe Dei Filium, in temporis plenitudine carnem assumpturum, eumque asserunt, populo Hebræo per vastas solitudines præi-
visse viam, columna nubis & ignis, eos contra nimios solis æstus interdiu, noctu contra frigus incolumes præstitisse, & in casibus dubiis responsa dedisse.

(a) *C. 4. conf. 38.* (b) *conf. Job. a Lent Theol. Jud. p. m. 244.*

§. XII.

A Liter Joh. Clerico vitum, qui per *מַלְאָכִים* hoc aliisque Sæ locis, ubi de Israëlitarum per desertum ducere sermo est, angelum in scenam profert creatum, seu *πνεῦμα* quoddam *λεϊθεργικόν*. Ita enim ejus habet paraphrasis, ad Ex. c. XIV: 19. Hæc ubi dicta dedisset Angelus, cujus organo loquebatur „Deus, & qui Dei nomine Israëlitis præerat, colum-
nam

mnam nubis, quæ in fronte castrorum, ad eam par
tem, in quam iter erat faciendum, suspensa hære-
re solebat, circumegit, &c. Sic etiam Ex. XXII: 21.
Et Deus quidem, angeli ministerio, præsentem se
iis præbebat interdum in columna nubis &c. Idem &
aliis locis pluribus fecisse Clericum novimus, ut nem-
pe hypothese, cui erat addictus, serviret cfr. ejus no-
tas & paraphrasin ad Ex. c. III: 2, it. Gen. XVI: 13.
c. XVIII: 1.

§. XIV.

Longius progreditur Joh. Tolandus, mortalium
impudentissimus, judice Reimanno, qui verecun-
diæ limites vel millies in suis scriptis transiit, mul-
tisque schedis meruit, ut inter homines profanos &
atheos non infima occupet substellia. Edidit ille, præ-
ter alia Londini A:o MDCCXX Tetradyumum, quat-
uor tractatus continentem, Hodegum, Clidophorum,
Hypatiam & Mangoneuten. Primus, de quo nobis
jam est sermo, hunc fert titulum. Hodegus, or-
the Pillar of Cloud and fire, that guided the Israë-
lites in the Wilderness, not miraculous: but, as
faithfully related in Exodus a thing equally practis'd
by other nations, and in those places not onely
usetul, but necessary. In hoc ostendere laborat,
columnam nubis & ignis, qua Israëlitis per deserta
viam monstravit Deus, inter miracula locum tue-
ri minime posse. Angelum vero Dei cujus in S. S.
fit mentio, non increatum largitur, nec creatum
admittit πνεῦμα Ἀγίου; sed ejus loco hominem
substituit mortalem, Hobabum nimirum, Jethronis fi-

lium, si ipsi credimus, & Mosis affinem. Is, ut ex mente Tolandi, horum locorum erat apprime gnarus, ita & Israëlitis loca castris idonea monstravit, ipse iis præcessit, ac signum, quo & quando iter instituendum universo exercitui dedit, igne prælato noctu lucem spargente, fumum interdiu, suo adscensu columnæ instar omnibus conspectu facilem. Hanc ut verisimilem reddat conjecturam, provocat ad usum fumi & ignis, iter per vastas & arenis testas solitudines facturis, necessarium, & in regionibus Orientem & Austrum versus, sitis, ab antiquissimis retro temporibus, pervulgatum, quem & auctores antiqui testimoniis suis passim celebrant. Testis est Q. Curtius, Persas, in bellum proficiscentes, patrio more, ignem, quem ipsi sacrum & æternum vocarunt, argenteis altaribus prætulisse (a). Idem in exercitu Alexandri noctu ignem, fumum interdiu observatum, signumque e pertica pariter omnibus conspicuum eminuisse tradit (b). Quem locum Q. Curtii ita illustrat Freinshemius, ut ex scriptoribus rei militaris, Vegetio ac Frontino, ostendat ignis fumique usum in bello insignem, quin & familiare fuisse Arabibus, interdiu fumo, noctu igne indicare hostium adventum, nec alia ratione Israëlitis, castramoventibus, nubem ignemque præcessisse, putat, signa a Deo assignata & nunquam a castris recedentia. Ex his Freinshemii commentariis, ornare fabulam ita conatur Tolandus, ut auctoritati S. Codicis anteponeere conjecturas vanosque ingenii lusus, audeat. Quo vero aliquam veri speciem suæ assertioni

tioni conciliet, historiam rei gesta hoc modo connectit. Mosi anxie quærenti hominem, qui per Arabiæ deserta viam monstraret, peropportune adfuisse Hobabum. Ei cum ad suos reverti vellet, persuasisse Moſen, ut patria relicta, secum adiret terram, melle lacteque fluentem, & sibi ac populo oculus ductorque maneret. Mansisse igitur Hobabum & Israëlitis per invias solitudines qua tenderent, ostendisse non modo, sed & ad loca deduxisse, pascendis gregibus idonea, sibi que maxime nota. Id vero, tacente licet Scriptura, inde concludit Tolandus, quod Num. X: 33, 34. commemoretur invitatio Hobabi & mox subiiciatur mentio continuati itineris Israëlitarum.

(a) Lib. III. c. 3. 9. (b) L. V. c. 2. 7.

§. XV.

SEd gratis hæc omnia adferi, facile patebit. Quid per מלאך ה' fit intelligendum, dubitare nos non sinunt alia nomina in Cod. S. huic Angelo tributa. Idem expresse מלאך alibi (a), plus simplici vice, vocatur. Hoc nomen Deo vero ac vivo soli, creaturis exclusis omnibus, proprium, (b) non angelo creato, multo minus homini competere potest. Nec valet, si quis cum Tolando, H. Grotio & Clerico præeuntibus, objecerit, angelum creatum ea propter hoc loco vocari Jehovah, quod Dei personam representarit, aut Jehovah legatus ac nuncius fuerit. Cum enim exemplum e Cod. S. ne unicum quidem adferri queat, uti aut angelus, aut homo.

Divi-

Divinæ voluntatis interpret ac nuncius, aut ulla alia creatura Jehova in casu recto audiat; tanto minus Hobabum l. cit. intelligi verisimile redditur, quo certius constat, eundem in S. S. nec angelum, nec Angelum Dei unquam fuisse adpellatum, neque illum, sed Jehovah in nube Israëlitas duxisse. Porro de hoc Angelo ductore dicitur, Ex. XXIII: v. 20, 21. quod nomen Dei essentiale i. e. Jehova, cf. v. 19. fit נִקְרָא in medio ejus. Idem etiam FACIES DEI audit Ex. XXXIII: 14, 15. Deut. IV: 37. quo nomine in Scriptura Filius Dei, ὁ λόγος, insigniri solet. Unde & Christum Esajas c. LXIII: 9. a Mose edoctus, מַלְאֲכֵי פְנֵי Angelum Facierum Jehovah adpellat. Hunc igitur veritatis Divinæ testem & Mosis interpretem, quis non Tolandi somniis præferat; præsertim cum & Apostolus Paulus, 1. Cor. X. 9. hunc Angelum ipsum fuisse Christum diserte doceat, ubi Israëlitas eum tentasse refert.

(a) Ex. XIII: 21. Num. XIV: 14. Neb. IX: 12. Ps. LXXVIII: 15. LXVIII: 5. CV: 39. (b) Es. XLII. 6. Psal. XXXIII: 19. Es. XXXVII: 20.

§. XVI.

NEc minus impudentiam arguit ratiocinium Tolandi, dum affirmare non veretur, ea omnia, quæ ab Angelo Domini, nubis directore, facta fuisse memorantur, a nudo homine fieri potuisse. „This „is the reason, ait, why I conclude, that the Angel „of the Lord, who directed the Pillar, was a mere „man, because all that he did, might be done by a man,

man, and has been actually done by many man.
 (a) Nos contra probare conabimur, Angelo Domini Ductori tantam adscribi dignitatem, tantaque de eo prædicari opera, ut nec ab Angelo creato, multo minus Hobabo, aut alio homine proficisci, nec ulla ratione expectari potuerint. Certe educere ex Ægypto & in tam difficili itinere deducere tantam hominum multitudinem, potum cibumque nec non amictum præbere, in aridis ac sterilibus istis desertis, ab aëris intemperie, ventis venenatis & bestiis noxiis custodire, & tandem in terram promissam introducere, a fortissimis gentibus obsessam & defensam, aliaque similia beneficia, talia omnino fuere, quæ digitum Omnipotentis manifeste arguant. Huic etiam Ex. LXIII: 9. adscribitur, quod Israëlitis in maximis ærumnis & discriminibus constitutis servator fuerit, וַיִּשְׁעֵהוּ redemerit eos וַיַּעֲלֵם pro insigni suo erga eos amore. Hinc & illi, de quo nunc agimus, Angelo Israëlitarum religiosum cultum exhibere jubetur, Exodi XXIII: 20, 21. Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te in via, & introducat in locum, quem præparavi, observa eum, & audi vocem ejus, ne rebellaveris ipsi, quia non dimittit te (impunitum) cum peccaveris, & nomen meum בְּקִרְבִּי in medio ejus. Ex his verbis parer, etiam Angelo illi competere potestatem ἀποκαταστήσει remittendi & non remittendi, quin & puniendi peccata, quæ alibi Filio Dei tribuitur, cui Deus Pater dedit ἐξουσίαν καὶ κρίναι πάντας, Joh. V: 27. Ab eodem igitur benedictionem precatur Moyses Dent.

XXXIII: 6. eoque ipso hunc Angelum Deum esse agnoscit, cum ab alio, quam a solo Deo, benedictio expeti aut conferri nequeat, a quo *πᾶσι ὑπολογία* datur & impertitur, Eph. I: 3. Nec est, quod quis objiciat, diversum illum a Mose memoratum, l. c. ab eo, de quo nobis est quæstio. Angelum enim rubi, cum Angelo Israëlitarum per desertum ductore, esse eundem, largiuntur omnes & multis argumentis probari potest (b).

(a) *Hodegus præf. p. 2. Et diff. p. II.* (b) *Conf. Carolv. Bibl. III. ad Deut. XXXIII: 6.*

§. XVII.

INde & Moses columnæ ac nubis directionem, qua Angelus Domini Israëlitas duxit, ut summum Dei beneficium describit. Quin & David, Pl. LXXVIII: 13. & CV: 39. columnam nubis ac ignis inter cetera מַלְאָכָיו in desertis edita numerat, qualia sunt, fissio petrae, potatio ex rupe, cibus de cælo demissus, &c. Contra e miraculorum numero excludit Tolandus, ducem secutus Hermannum von der Hardt, L. L. O. O. in Academia Helmstädiensi quondam Professore Clarissimum, eundemque paradoxorum parentem & auctorem fecundissimum. Huic nimium antea in mentem venerat, asserere, columnam ignis fuisse ignem sacrum in ara accensum, columnam vero nubis fumum inde exhalantem. Fabulam avide arripuit Tolandus, sed magistrum conjectandi audacia superavit, ex Angelo Dei hominem Midianitidem faciens, columnam transmutans in fumum & ignem,

ignem; itineris viæque in Oriente indices. Verum observandum in omnibus iis locis, ubi de hac columna agitur, ignis sacri mentionem nullam reperi. Tenendum præterea, aliud fumum esse, aliud nubem, nisi hac ratione, propria & usitator vocis יָד significatio in alienam & metaphoricam, nulla urgente necessitate, sit transferenda, id quod in leges sanæ interpretationis impingere, notissimum est. Ignis sacer in deserto primum a Deo institutus, ut ex Lev. VI: 12, 13. constat. Ibidem & Aaron rebus sacris præfectus. Unde circa egressum ex Ægypto extitisse sacrum ignem, super altari portatili populo prælatum, fidem vix inveniet. Porro in medio castrorum, super altari holocausti portabatur ignis sacer Num. II: 17. Contra præcessit, viamque monstravit columna. Tandem & hoc rem totam extra controversiam collocat; quod nec ignis sacer Hardtii, nec alius quivis, in oriente usitatus, ut conjicit Tolandus, ad eum scopum obtinendum aptus fuerit, quem columna nubis & ignis intendebat Deus. Israëlitis per vastas & arenosas Arabiæ solitudines iter facturis, *umbra* maxime adversus æstum solis intolerabilem, ventosque venenatos ac urentes opus erat, (a) noctu etiam *lucē* carere non facile poterant. Quomodo autem umbram fumus, ex altari portatili ascendens, præbere & tantam multitudinem contra solis urentis injurias tueri potuisset? Quis credat tantillum ignis suffecisse illustrandis noctu tribus hominum millionibus, quorum castra vix spatium trium quatuorve milliarii capere poterat?

Certe immensæ altitudinis columna ignea supponenda, quæ lumen per universa Israëlitarum castra diffunderet.

(a) *Cfr. p. prior.*

§. XVIII.

EX iis, quæ §. superiori, contra Aristarchos nostros disseruimus, facile patescere arbitramur, quo jure Tolandus vel sibi vel lectoribus persuadere conatus fuerit, nullam se hoc invento Mosi injuriam inferre, sed ejus potius illustrare historiam, contra eos, qui ipsi vel omnem fidem detrahunt, vel absurdis interpretationibus incredibilem reddunt, seque daturum operam, ut stilus V. T., qui valde est hyperbolicus, etiam in libris profaïcis, rectius intelligatur. „My design, ait, in this publication, is „to make Moses better understood, and consequently „more easily believ'd, which is as well to defend „him, against those, who unreasonably believe him „not at all, as also against those, who by their absurd belief render him incredible. The stile of the „old Testament is extremely hyperbolical, even in „the books that are written in prose: but in the poetical books wonderfully magnificent, and this sometimes in the description of the most ordinary events. (a) Hæc enim ejus hypothesis tot, uti §. XVII. evicimus, laborat difficultatibus, tot absurdis involvitur, ut potius contra excogitata videatur eum in finem, ut hominibus profanis & impiis cavillandi aniam præbeat, & detrahendi Mosi, Historico ἱστορικῶς &

& fide dignissimo. Quidquid enim heic protestetur, tamen ex aliis ejus scriptis, quo animo contra Scripturam S. & in specie in Pentateuchi auctorem, feratur, sole meridiano lucidius esse putamus. Solenne hoc ipsi, quod & atheis aliis, invidiæ declinandæ causâ, virulenta impietatis capita non suis, sed aliorum auctorum & interlocutorum verbis, proponere. Sic in Adeisidæmone, postquam de variis locutus fuisset legislatoribus, qui mendaciis & variis fraudibus legibus suis auctoritatem conciliarunt, & commercium cum Diis finxerunt, hæc, p. 8. addit; Ita Delphis Lycurgus ab Apolline & Minos a Jove in antro Dictæo sua omnia didicisse, comminiscantur, ut homines, nempe auctoritate Divina devincti, legibus ab ipsis prolatis libentes obedirent. His atque similibus Moysen, Hebræorum Legislatorem, assimilare non dubitat Diodorus Siculus. Sed in hac Moysis cum aliis comparatione, multo adhuc copiosior est Strabo Geographus. Hæc Strabonis vel Diodori Siculi verba non refellit; sed potius eadem sibi nequaquam displicere, subindicat Tolandus. Quapropter etiam, in originibus Judaicis, ex alio Strabonis testimonio, Mosén pro Pantheista habentis, scriptis Mosaicis detrahère non veretur. Sic Pentateuchi scriptorem in Pantheistarum sententia fuisse, propterea suspicatur, quod nullam immortalitatis animarum aut præmiorum, aut cruciatuum post mortem futurorum fecerit mentionem (b). Similiter, ubi fidem auctoris Pentateuchi, de fertilitate terræ Canaan infringere & eundem locutionis *ὑπερβολικῶς*

& aperti mendacii convincere, conatur, immo & ipsum Mosē piæ fraudis, doli ac stratagematis reum facere, quo usus sit ad animandum exercitum; Strabonis auctoritate sententiam adferere nititur. Quod si proinde Mosē mendacii, Pantheismi, Spinozismi & quæ sunt reliqua, accusare, locis allatis Tolandus audet, dignus ea propter, qui Spinozæ discipulus Warburtono Anglo (c), & Antiscripturariorum princeps, aliis (d), saluteretur: dubitari non potest, quin & hoc loco eodem animo Mosē interpretari laboraret, ut nempe fidem ipsi deneget, miracula divina annihilaret, aliaque ejusmodi detestanda dogmata, conatu irritō, nefario tamen, lectoribus propinanda exhibeat. Quæ ut ab aliis sæpe sunt refutata, ita mirari subit, non erubescere Tolandum, hanc Hardtiani crambem recoctam in scenam producere.

(a) *Tolandi Hodegus in præf. p. 2. & Dissert. p. XI.*

(b) *Conf. Deyl. obss. S. 3. P. II. p. 9.*

(c) *Biblioth. Brit. T. XXI. p. 22.*

(d) *Vid. Stapf. Th. Polem. T. II. p. 1059.*

§. XIX.

QUOD vero ad Num. X: 31. provocat Tolandus, nihil evincit: sed meris conjecturis innititur. Urget, petiisse Mosē, loco cit. ut maneret Hobabus, populoque per desertā esset לעיני in oculos, h. e. in Ducem. Ad quod excipi quidem posset, verbum ירעת & היית in præterito non incommode reddi, hoc hoc sensu; rogo, noli nos deferere. Fuisti nobis in Ducem; quia tibi loca nota fuere, quibus huc usque

que castra posuimus. Moses nimirum his verbis non eam ob causam supponitur rogasse, ut maneret Hobabus, quod ejus ope in desertis egeret: sed quod gratum animum Israëlitarum testari vellet, qui nulla alia ratione credebant, demereri se posse ejus beneficia, quam si portionem terræ Canaan ipsi concederent. Sed pone præferendum h. l. esse sensum *future*, & ea propter rogatum fuisse Hobabum, ut & in posterum se viæ ducem præberet. Non tamen inde colligi tuto unquam poterit, eum, a Mose exoratum, mansisse. E versu quippe præced. firmum ipsi fuisse propositum, in patriam redeundi, patescit, quod illum postea mutasse, tacente Scriptura, quo pacto queat ostendi, equidem non video. Jethronis seu Hobabi posteros populo Israëlítico innexos & associatos fuisse, e locis Sacris quibusdam, Jud I: 16. IV: 11. 1. Sam. XV: 6. 1. Chr. II: 55. evinci posse non negamus. Inde tamen minime sequitur, vel mansisse Hobabum, vel statim cum suis reversum, Israëlitis factum fuisse viæ ducem. Potuerunt filii deinceps, spe hæreditatis, in terra Canaan patri promissæ, allekti, prioribus sedibus relictis, in easdem cum Israëlitis commigrare regiones. Tandem, si vel maxime id concederetur Tolando, petitioni Mo- sis locum dedisse Hobabum, & oculum exstitisse populo; ne sic quidem ullum hypothesi huic accedet inde robur. Non enim propterea mansit, quod sine illo duce iter absolvere feliciter non possent Israëlitæ; sed ut Mosis desiderio satisfaceret. Quamvis autem, ait Bechai, Israëlitæ protecti sint, duce columna nu-
bis;

bis; tamen hæc dicit Moses ad confirmandum *ἡμεῖς ὡς λαός* in populo, quorum animus majori cum fiducia in ductore aliquo homine conquevit. Præterea, Deus, etsi Mosi illustri suæ præsentiae symbolo adesset, non tamen humana respui voluit subsidia. Nec duce itineris, quin potius consilio Hobabi, in variis dubiis, Mosi opus erat, in deregendis v. c. fontibus, pascuis & locis ab insultu hostium securioribus.

§. XX.

QUam vanæ sint istæ supra refutatæ nugæ patebit evidentius, ubi rationem habuerimus vehiculi, quo usus est omnipotens Israëlitis per Arabiæ deserta ductor. Fuit illud, ut eleganter Philo, vere quoddam *ἡς φύσεως μεγαλάρχημα*, miraculosa nimirum illa nubes, quam Moses inter alia ענן עמוד & עמוד ענן adpellat (a), Quæ tamen verba non ita cum nonnullis intelligenda volumus, ac si duæ fuissent columnæ distinctæ, sibi invicem succedentes. Moses enim, alibi unam tantum fuisse columnam, עמוד ענן expresse satis innuit (b). Sic & eidem columnæ diversi tribuuntur effectus, cit. cap. versu 20. dum nempe dicitur, ויהי הענן והחשך & fuit nubes & tenebræ, h. e. *nubes tenebras adducens*, scil. Ægyptiis את הלילה & ויאר & simul *illustrabat noctem*, sc. Israëlitis conf. etiam Num. IX: 21. Sic ex aliis locis non obscure collegeris, ignem interdum de die per ipsam nubem transfulsisse (c): adeoque unam fuisse columnam, ex duplici materia nube & igne

gne constantem. Columnæ formam vox *קֶלֶב* exprimit, qua notatur, in altum erectam stetisse, quales esse solent, quæ ædificiis sustinendis interviunt. Hoc prædicatum non nisi valde improprie igni naturali vel fumo tribui potest. Huic autem optime competit, quæ die nocteque immota, nullis nec ventorum flatibus turbata, nec solis ardore dissipata, non nisi motis castris loco mota fuit (*d*). Nubi vulgari similem fuisse, certo respectu, ut negari non potest, ita variis momentis discrepasse, facile patebit. Fuit, si materiam spectes, nube purior & densior, fulgorem igneum subinde transmittens. Forma columnæ semper eadem, quod in nube vulgari non obtinet. Cum nubes irregulari motu ferantur, hæc non circulari sed recto, nunc antrorsum, nunc ad latus dirigebatur: modo ad vexillum Judæ, modo a vexillo Judæ redibat ad tabernaculum, quod erat in medio castrorum. Accommodabat se ad vires Ebræorum, pro ut illi ob senes parvulosque & greges suos progredi valebant (*e*). Non a ventis vel pressione aëris, sed a voluntate alius cujusdam motoris, motus ejus dependebat. Non crebris mutationibus obnoxia, ut nubes aliæ, immota sui que similis per annos 40. duravit. In primis vero usus hujus columnæ varius & maxime illustris ab omni phænomeno naturali eandem distinxit. Hæc enim singularis præsentia Divinæ symbolum existit. Ex hac mandata & oracula prodibant Divina. Hæc gloriæ Divinæ animique Dei erga populum index, pro varia specie ignis diversos edebat effectus, etiam

iam iudiciorum Divinorum subinde ministra (f). Hæc per invia & inhospita deserta viam nemini perspectam, qua Deus Israëlitas deducere decreverat, ostendebat, umbram & velamen interdum, lucem noctu præbens (ff). Tot eximiis affectionibus insignis, tam vario usu conspicua, ordinarias naturæ leges longius superavit columna nubis & ignis. Unde & Angelum Dei in hac ipsa se manifestantem, non creatum quendam, sed increatum illum, unicum Dei filium fuisse, tuto colligere licet. Eum vero, qui heic ignem altaris & fenum inde ascendentem, vel nudum hominem somnare autus fuerit, oportet aut talpa cæciorem, aut bene ac gnaviter esse impudentem.

(a) *Ex. XIII. 21.* (b) *Ex. XIV. 24.* (c) *XVI. 10. Num. XVII. 7, 8.* (d) *Scheuchzer, Phys. S. ad Ex. XIII. v. 21, 22. p. 161.* (e) *Calov. Bibl. Illust. Vol. I, p. 377, & 378. ad Exod. C. XIV. 24.* (f) *Conf. Ex. XVI. 10, Lev. X. & Num. XVI.* (ff) *Psalm. CV. 39, it. Num. X. 34. XIV. 14.*

§. XXI.

Quemadmodum igitur ex ante dictis firmum exploratumque manet, Deum ipsum columna miraculosa populum suum per Arabia solitudines in terram Canaan deduxisse: ita & hac ipsa Novi Testamenti beneficia varia adumbrata fuisse, nulli dubitamus. Docent artis hermeneuticæ magistri, in typis Scripturæ eruendis, nos tum tuto progredi, cum Spiritus Sancti testimonio, destinationem rei vel facti in alius rei symbolum ostendere possumus (a). Id vero heic obtinet. Sic enim Paulus Israelitarum per mare

mare transitum, sub nube protectrice typum fuisse baptismi non obscure innuit (a). Ut igitur columna quondam Israëlitis umbraculum lucemque præstitit: ita & Christus Ecclesiam tuetur contraque æstum iræ Divinæ tegit, tenebras mentis nostræ dispellit & in cælestem Canaan viam nobis monstrat. Hinc etiam Christus Ἰὸ Φῶς Ἰὸ ἀληθινὸν Johanni adpellatur. Salvator etiam de se ipso; ἐγὼ Φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ περὺν εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μεῖνῃ (b). Huc pertinet, quod Salvator Φῶς τῶν ἀνθρώπων, ἀπάντασμα τῆς δόξης τῆ Θεῆς, ἀρχηγὸς καὶ τελειώτης τῆς πίστεως ἡμῶν, in Scriptura saluretur (c). Qui ea propter de se ipso recte pronunciat. ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωὴ, εἰς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμὲ (d). Hisce diutius immorari cum jucundum esset; nobis tamen longius progredi, rationes domesticæ & alia multa vetant. Pluribus hæc exposita cui legere volupe fuerit, adeat Campeg. Vitrinam, qui mysterium facis igneæ Israëlitis in Arabia prælucentis, pulcherrime explicavit (e). Hardtium refutavit in primis Calværius in Gloria Mosis, nec non Pontanus (f), Mundenius (g) alique; Tolandi etiam proterviam repressit nonnemo, edito Schediasmate, Anglico sermone exarato, quod the hodegus confuted, inscribitur. Nec silentio prætereundus est, qui eadem opera eum laude perfunctus est Sal. Deylingius (b). Vela igitur nostra dum contrahimus, supremum Numen ardentissimis veneramur suspiriis, dignetur magnus Ecclesiæ Pastor & ἀρχηγὸς gregem & populum suum, in sterili hocce mundi eremo ita pascere verboque suo & spiri-

C

tu

ru ducere, ut contra æstum hostium afflictionum atque calamitatum iræque Divinæ tutus cœlestem Canaan feliciter attingat. Dignetur & hostes ecclesiæ, eos inprimis, qui Sacras literas adoriri non verentur, ita reprimere, ut maligna consilia exsequi nequeant, sentiantque difficile esse πρὸς κέρρα λαλίζειν. Fac ad saniores mentes redeant, ne suo damno discant Deum esse πῦρ καταναλίσκων. Ebr. XII: 29 Ut sic etiam impleantur, quæ per Etajam pollicitus es, c. IV: 5, 6. Et creabit Jehova super omne habitaculum montis Zion & super omnes conventus ejus, NUBEM de die, & fumum cum splendore IGNIS FLAMMANTIS de nocte: quia super omni gloria erit tegumentum. Et TUGURIUM erit in UMBRAM DE DIE AB ÆSTU, & in suffugium & habitaculum ab imbre & pluvia.

וּמִלְחָמָה לְלֵחַ דְּחַיִּים

(a) Ramb. *Inst. Hermen. S. p. m. 75. it. 797. seqq.*
 & 1. Corinth. X: 1, 2. (b) Job, 1: 9. XII: 46. (c)
 Ebr. 1: 3. XII: 1. (d) Job. XIV: 6. (e) *Obss. S. S. Lib. V. c.*
XVI. & XVII. (f) *In Orat. Inaugurali.* (g) *Commentat. de*
columna nubis & ignis. (h) *Obss. Misc. Exercit. VII.*

